

Lech Graduszewski

Udostępnianie materiałów archiwalnych do celów prowadzenia badań naukowych w organach bezpieczeństwa szczebla wojewódzkiego w Bydgoszczy do 1990 r.

Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej 4, 135-157

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Lech Graduszewski

UDOSTĘPNIANIE MATERIAŁÓW ARCHIWALNYCH DO CELÓW PROWADZENIA BADAŃ NAUKOWYCH W ORGANACH BEZPIECZEŃSTWA SZCZEBŁA WOJEWÓDZKIEGO W BYDGOSZCZY DO 1990 R.

Jedną z podstawowych funkcji współczesnego archiwum obok gromadzenia, przechowywania i opracowywania jest udostępnianie materiałów archiwalnych zarówno do celów służbowych, jak i na potrzeby badań naukowych¹. Ma ono za zadanie głównie popularyzację zasobu. Istnieje jednak dokumentacja, wytwarzana przede wszystkim przez urzędy podporządkowane ministerstwom: Obrony, Spraw Zagranicznych i Spraw Wewnętrznych, zawierająca informacje szczególnie ważne dla obronności i bezpieczeństwa państwa. Podlega ona specjalnej ochronie prawnej. Niekiedy udostępnia się ją do celów naukowych dopiero po stuletnim okresie karencji. Polska Ludowa nie była wyjątkiem w tym względzie. Różnica polega jednak na tym, że w krajach demokratycznych sprawy związane z uzyskaniem dostępu do tego typu materiałów określają odpowiednie ustawy parlamentarne. W PRL natomiast normatyw regulujący możliwość zapoznania się z aktami MSW wprowadzono dopiero w 1983 r. Wcześniej opierano się wyłącznie na tajnych zarządzeniach, instrukcjach i regulaminach MBP i MSW, które zawierały bardzo nieprecyzyjne sformułowania prawne. Wydawane decyzje w sprawie udostępniania akt miały w dużej mierze charakter uznaniowy, a liczne zasady dotyczące tajemnicy państwowej i służbowej oraz specyficzna struktura organizacyjna z podziałem na archiwum i kartotekę utrudniały naukowcom korzystanie ze zgromadzonego zasobu².

I. Podstawy prawne udostępniania materiałów archiwalnych

Do 1951 r. podstawowym aktem prawnym normującym organizację i zakres działania archiwów państwowych był dekret Naczelnika Państwa Józefa Piłsudskiego z 7 lutego 1919 r.³ Artykuł 3 tegoż dekretu stanowił m.in., że tylko archiwa państwowe zobowiązane są „do przechowywania aktów i dokumentów, które powstały i powstawać będą wskutek

¹ Na temat funkcji współczesnego archiwum zob. H. Robótka, B. Ryszewski, A. Tomczak, *Archiwistyka*, Warszawa 1989, s. 9.

² P. Milczanowski, *Specyfika struktury organizacyjnej Archiwum MSW [w:] Wokół teczek bezpieczeństwa – zagadnienia metodologiczno-źródłoznawcze*, red. F. Musiał, Kraków 2006, s. 222.

³ Dekret Naczelnika Państwa z 7 II 1919 r. o organizacji archiwów państwowych i opiece nad archiwalia-
mi (DzPPP, 1919, nr 14, poz. 182).

urzędowania i czynności władz, urzędów i w ogóle jakichkolwiek organów Państwa Polskiego”. W artykule 6 przewidywano natomiast, że „przejmowanie przez archiwa państwowe registratur i archiwaliów będących w posiadaniu władz państwowych odbywać się będzie na zasadzie porozumienia Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z odnośnym ministerstwem co do czasu, jak i co do zakresu przejmowanych akt”. Dekret wprowadzał również nadzór władz archiwalnych nad narastającym zasobem oraz zapewniał udostępnianie materiałów archiwalnych do celów naukowych (art. 11–12). Poza strukturami archiwów państwowych działały wówczas archiwa Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego i Archiwum Wojskowe, a także władz samorządowych. Artykuł 9 dekretu zapewniał możliwość nadania pewnym materiałom archiwalnym klauzuli akt tajnych. Tajemnicę państwową regulowało odrębne rozporządzenie prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z 1934 r.⁴ Według niego „tajemnicę państwową stanowią wiadomości, dokumenty lub inne przedmioty, które z powodu ich treści lub jakości należy ze względu na dobro Państwa Polskiego zachować w tajemnicy”. Do sporządzenia wykazu wiadomości stanowiących tajemnicę państwową zobowiązane zostały komórki organizacyjne poszczególnych urzędów państwowych.

Takie zasady funkcjonowania archiwów zastały organizujące się w Polsce władze komunistyczne. Już w 1944 r. utworzony przy PKWN Resort Bezpieczeństwa Publicznego zarządzeniem z 18 listopada nakazał w podległych sobie placówkach zakładanie składnic akt⁵. Po wielu przekształceniach w jednostkach terenowych utworzono wydziały II, które m.in. zajmowały się prowadzeniem ewidencji operacyjnej i organizacją archiwum. W Bydgoszczy Wydział II utworzono na mocy zarządzenia Mikołaja Orechwy z 15 lutego 1945 r., powołującego wojewódzkie struktury organów bezpieczeństwa⁶. Zgodnie z dekretem z 1919 r. formalnie nadzór nad archiwami urzędów bezpieczeństwa sprawował działający przy Ministerstwie Oświaty Wydział Archiwów Państwowych. W praktyce jednak po wojnie składnice akt „bezpieki” nie podlegały żadnej kontroli zewnętrznej. W wydawanych przez Ministerstwo Bezpieczeństwa Publicznego zarządzeniach nigdy nie powoływano się na ustawodawstwo II Rzeczypospolitej dotyczące organizacji archiwów. Nie przewidywano nawet przekazania akt do archiwów państwowych, a tym bardziej udostępniania ich do celów naukowych.

W 1949 r. wprowadzono nowy dekret o ochronie tajemnicy państwowej i służbowej⁷. W artykule 1 ustęp 2 zobowiązano Radę Ministrów do określenia w podległych sobie resortach zakresu wiadomości stanowiących tajemnicę państwową. Pomimo przywiązywania dużej wagi do ochrony tajemnicy przez władze (m.in. wydawano liczne instrukcje i zarządzenia) dopiero w 1960 r. Rada Ministrów wprowadziła szczegółowy Wykaz zagadnień tajnych i tajnych specjalnego znaczenia, obowiązujący w organach Służby Bezpieczeństwa⁸.

⁴ Rozporządzenie prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z 24 X 1934 r. o niektórych przestępstwach przeciwko bezpieczeństwu państwa (DzU, 1934, nr 94, poz. 851).

⁵ AIPN Bi, 045/729, Zarządzenie RBP z 18 X 1944 r. o utworzeniu składnic akt, b.p.

⁶ „Twarze bezpieki 1945–1990. Obsada stanowisk kierowniczych urzędów bezpieczeństwa i Służby Bezpieczeństwa w woj. pomorskim (bydgoskim), toruńskim, włocławskim. Informator personalny”, red. M. Szymaniak, mps, b.p.

⁷ Dekret z 26 X 1949 r. o ochronie tajemnicy państwowej i służbowej (DzU, 1949, nr 55, poz. 437).

⁸ AIPN By, 077/788, t. 2, Zarządzenie nr 0101/60 ministra spraw wewnętrznych z 25 V 1960 r. w sprawie zabezpieczenia tajemnicy państwowej i służbowej w resorcie spraw wewnętrznych, k. 22–25. Dwa lata wcześniej w instrukcji wdrożonej Zarządzeniem nr 00212/58 ministra spraw wewnętrznych z 30 X 1958 r. w sprawie zabezpieczenia tajemnicy państwowej i służbowej w jednostkach Służby Bezpieczeństwa Ministerstwa Spraw Wewnętrznych oraz jednostkach Milicji Obywatelskiej z wyjątkiem jednostek administracyjnych i usługowych wprowadzono bardzo ogólnikowy dziesięciopunktowy wykaz zagadnień stanowiących tajemnicę państwową i służbową. Zob. AIPN Gd, 0046/230, k. 7.

W 1951 r. uchwalono nowy bardzo ogólnikowy dekret o archiwach państwowych⁹, który stopniowo w późniejszych latach uszczegóławiano różnymi zarządzeniami i rozporządzeniami Rady Ministrów. Dokument zapowiadał utworzenie podporządkowanej premierowi Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych¹⁰. Artykuł 7 dekretu, jak i późniejsze rozporządzenia prezesa Rady Ministrów¹¹ pozbawiły Naczelną Dyrekcję nadzoru nad dokumentacją zgromadzoną w archiwach organów bezpieczeństwa państwa. Placówki te podporządkowano kolejno Ministerstwu Bezpieczeństwa Publicznego, Komitetowi do spraw Bezpieczeństwa Publicznego, a następnie Ministerstwu Spraw Wewnętrznych. Wprowadzono pojęcie państwowego zasobu archiwalnego, które zdefiniowano i uszczegółowiono rozporządzeniem Rady Ministrów z 19 lutego 1957 r. Artykuł 3 tegoż rozporządzenia stanowił m.in., że „w skład państwowego zasobu archiwalnego wchodzi wszelkie materiały archiwalne, które powstały i powstają po dniu 22 lipca 1944 r. w wyniku działalności organów władzy i administracji państwowej [...]”. Zatem dokumentacja zgromadzona w archiwach „bezpieki” weszła w skład państwowego zasobu archiwalnego, ale nie podlegała nadzorowi Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych.

Normy prawne ujęte w dekreście z 1951 r. nie wyczerpywały wszystkich zagadnień związanych z funkcjonowaniem archiwów i kontrolą narastającego zasobu. Pod koniec lat sześćdziesiątych zaczęto opracowywać nowy projekt ustawy obejmujący swym zasięgiem wszystkie archiwa działające w Polsce¹². Pracę nad nią ukończono w 1975 r., jednak dopiero osiem lat później została ona uchwalona i to w wersji znacznie odbiegającej od wcześniejszego projektu¹³. Po wielu nowelizacjach obowiązuje ona do dzisiaj (w niniejszym artykule wykorzystano wersję ustawy obowiązującej do 1990 r.).

Ustawa z 1983 r. wprowadziła pojęcie narodowego zasobu archiwalnego oraz – co niezwykle istotne – objęła normami prawnymi działalność archiwów zarządzanych przez MSW. Nadano im status tzw. archiwów wyodrębnionych i włączono do państwowej sieci archiwalnej. Przewidziano przekazywanie „do archiwów państwowych o charakterze centralnym materiałów archiwalnych, znajdujących się dotychczas w ich zasobie, po ustaniu okoliczności uzasadniających ich przechowywanie w archiwach wyodrębnionych, nie później jednak niż po upływie 50 lat od daty ich wytworzenia, o ile nie narusza to prawnie chronionych interesów Państwa i obywateli” (art. 32). Ustawa umożliwiała udostępnianie akt po upływie trzydziestoletniego okresu karencji i obwarowana była tą samą klauzulą dotyczącą bezpieczeństwa. Formułę tę uzupełniał art. 17 ustawy, który przewidywał, że „minister spraw wewnętrznych [...] określi zasady i tryb udostępniania materiałów archiwalnych znajdujących się w podporządkowanych mu archiwach wyodrębnionych”. Praktycznie sytuacja archiwów prowadzonych przez „bezpiekę” nie została zmieniona, dalej rządziły się one swoimi własnymi prawami. Nieco wcześniej, 14 grudnia 1982 r., uchwalono kolejną ustawę o ochronie tajemnicy państwowej i służbowej¹⁴. Nowy akt prawny precyzował pojęcie tajemnicy państwowej. Podobnie jak w poprzednim dekreście z 1949 r. zobowiązano ministra

⁹ Dekret z 29 III 1951 r. o archiwach państwowych (DzU, 1951, nr 19, poz. 149).

¹⁰ Naczelną Dyrekcję Archiwów Państwowych podporządkowano w 1956 r. ministrowi kultury i sztuki, a w 1958 r. ministrowi szkolnictwa wyższego.

¹¹ Zarządzenie nr 9 prezesa Rady Ministrów z 14 I 1952 r. w sprawie sieci archiwalnej (MP, 1952, nr A-9, poz. 87) oraz Rozporządzenie Rady Ministrów z 19 II 1957 r. w sprawie państwowego zasobu archiwalnego (DzU, 1957, nr 12, poz. 66).

¹² A. Tomczak, *Zarys dziejów archiwów polskich*, cz. II, Toruń 1980, s. 136.

¹³ Ustawa z 14 VII 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (DzU, 1983, nr 38, poz. 173).

¹⁴ Ustawa z 14 XII 1982 r. o ochronie tajemnicy państwowej i służbowej (DzU, 1982, nr 40, poz. 271).

spraw wewnętrznych do ustalenia w podległych mu organach bezpieczeństwa wykazu wiadomości stanowiących tajemnicę państwową i służbową. Taki szczegółowy rejestr wprowadzono w 1985 r.¹⁵

II. Archiwum „bezpieki” w Bydgoszczy w świetle wewnętrznych przepisów resortowych

Posiadający rozległe kompetencje Wydział II WUBP w Bydgoszczy powołano w lutym 1945 r. W początkowym okresie zajmował się on głównie szeroko rozumianą techniką operacyjną oraz rejestracją i ewidencją spraw operacyjnych. Archiwum składało się wówczas niemal wyłącznie z akt przedwojennych i dokumentacji niemieckich władz okupacyjnych¹⁶. Stopniowo archiwum przyjmowało materiały operacyjne i administracyjne „bezpieki”. Obowiązujące wówczas instrukcje o prowadzeniu składnicy akt nie planowały udostępniania archiwaliów do celów naukowych. Nakazywały natomiast po dziesięcioletnim okresie przechowywania przekazywać je do Archiwum Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego¹⁷, a od 1950 r. do nowo zorganizowanego Archiwum Centralnego¹⁸. Dopiero w wydanym dwa lata później Zarządzeniu nr 065/52 przewidziano możliwość udostępniania materiałów archiwalnych m.in. „instytucjom naukowym i organizacjom społecznym za zezwoleniem ministra bezpieczeństwa publicznego lub upoważnionych przez niego organów”¹⁹. W zasobie archiwalnym Delegatury IPN w Bydgoszczy nie natrafiono na dokumenty potwierdzające przekazanie akt WUBP do Centralnego Archiwum MBP²⁰. Można domniemywać, że zgodnie z obowiązującymi przepisami w 1954 r. część dokumentacji likwidowanego wówczas Wydziału X WUBP zajmującego się rozpracowywaniem operacyjnym członków partii skierowano do Wojewódzkiej Komisji Kontroli Partyjnej przy KW PZPR w Bydgoszczy²¹. Udostępnianie materiałów archiwalnych do celów naukowych także wydaje się mało prawdopodobne.

¹⁵ AIPN By, 077/746, Zarządzenie nr 02/85 MSW z 21 I 1985 r. w sprawie wykazów rodzajów wiadomości stanowiących tajemnicę państwową i służbową w resorcie spraw wewnętrznych, k. 5–13.

¹⁶ *Raport Wydziału II WUBP w Bydgoszczy z pracy aparatu bezpieczeństwa publicznego na terenie województwa pomorskiego za okres 1–31 XII 1945* [w:] *Rok pierwszy. Powstanie i działalność aparatu bezpieczeństwa publicznego na Pomorzu i Kujawach (luty–grudzień 1945)*, red. B. Binaszewska, P. Rybarczyk, Warszawa–Gdańsk–Bydgoszcz 2010, s. 446–454.

¹⁷ AIPN Bi, 045/729, Zarządzenie kierownika Resortu Bezpieczeństwa Publicznego z 18 XI 1944 r. wprowadzające Instrukcję o prowadzeniu składnic akt w wojewódzkich i powiatowych urzędach bezpieczeństwa publicznego, b.p.; AIPN Bi, 045/718, Instrukcja kierownika Archiwum Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego z 19 IV 1945 r. o prowadzeniu registratury i składnicy akt w wojewódzkich, powiatowych i miejskich urzędach bezpieczeństwa publicznego, k. 100–101.

¹⁸ P. Milczanowski, *op. cit.*, s. 221.

¹⁹ AIPN Łd, 0050/23, t. 3, Zarządzenie nr 065/52 MBP z 30 X 1952 r. w sprawie Centralnego Archiwum Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego, b.p.

²⁰ Do Centralnego Archiwum MBP, Archiwum Państwowego w Bydgoszczy i Archiwum Komitetu Wojewódzkiego przekazywano akta obcej proweniencji z okresu przedwojennego i okupacji. Zob. AIPN By, 077/165, Protokoły zdawczo-odbiorcze akt przedwojennej policji, administracji państwowej, organizacji społecznych przekazywanych do Centralnego Archiwum MSW, Archiwum Państwowego w Bydgoszczy, Archiwum Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Bydgoszczy, 1953–1967, b.p.; AIPN By, 077/970, Protokoły zdawczo-odbiorcze akt z jednostek terenowych SB dotyczące przekazania dokumentacji poniemieckiej do archiwów państwowych (akta volkslisty), 1957–1967, k. 108–109.

²¹ M. Krzysztofński, *Działalność struktur terenowych Departamentu X Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego (wydziałów X wojewódzkich urzędów bezpieczeństwa publicznego)* [w:] *Departament X MBP. Wzorce, struktury, działania*, red. K. Rokicki, Warszawa 2007, s. 190.

W styczniu 1954 r. zasób archiwum Wydziału II WUBP w Bydgoszczy liczył 9339 jednostek inwentarzowych²². Wzmógłony napływ dokumentacji nastąpił dopiero po reorganizacji organów bezpieczeństwa i powołaniu w Bydgoszczy Wojewódzkiego Urzędu do spraw Bezpieczeństwa Publicznego²³. 1 kwietnia 1955 r. utworzono Wydział X, który przejął kompetencje zlikwidowanej Sekcji 1 Wydziału II w zakresie ewidencji operacyjnej i prowadzenia archiwum²⁴. Po gruntownej reformie komunistycznego aparatu represji w 1956 r. zadania Wydziału X przejął Wydział Ewidencji Operacyjnej KW MO w Bydgoszczy²⁵.

W MSW istniały natomiast równolegle Archiwum Biura Ewidencji Operacyjnej dla szeroko pojętych akt operacyjnych oraz wcześniej zorganizowane Archiwum Centralne, gdzie przechowywano dokumentację administracyjną²⁶. W opublikowanych w 1957 r. normatywach w sprawie postępowania z dokumentacją znajdującą się w zasobie ministerstwa wypożyczanie akt do celów naukowych ponownie powierzono Archiwum Centralnemu²⁷. Nie przewidywano zaś udostępniania akt operacyjnych²⁸, a powołanie Biura Ewidencji Operacyjnej traktowano jako rozwiązanie tymczasowe. Po kolejnej restrukturyzacji SB zadania Biura Ewidencji Operacyjnej przejęło Biuro „C”, którego utworzenie, a następnie połączenie go z Archiwum Centralnym w 1965 r. doprowadziło do powstania scentralizowanej i w miarę profesjonalnej struktury²⁹. Ustanowiono sieć archiwalną i określono zakres działania archiwów resortu spraw wewnętrznych, w którym podkreślono konieczność udostępniania akt do celów naukowo-badawczych oraz sprecyzowano zakres i problematykę prac naukowych³⁰. Ustalono, że możliwość wglądu w materiały akt, a także prowadzenia własnych wewnętrznych badań wymagać będzie przyzwolenia naczelnika odpowiedniego Wydziału „C” lub dyrektora Archiwum Centralnego, któremu jednocześnie powierzono zadanie koordynowania prac naukowych w jednostkach terenowych. Zarządzeniem nr 058/64 uszczegółowiono procedurę udostępniania akt osobom spoza resortu, które każdorazowo potrzebowały zgody ministra spraw wewnętrznych³¹. Ustalono, że wypożyczaniu podlegają:

- dokumenty pochodzące z archiwów organizacji niepodległościowych z lat 1939–1948,
- akta sądowe procesów w sprawach o działalność antypaństwową,
- materiały z akcji ujawniania się nielegalnych organizacji oraz dokumenty amnestyjne,

²² AIPN By, 033/16, Sprawozdania z pracy sekcji 1 i 2 Wydziału II WUBP w Bydgoszczy z 1954 r., k. 15.

²³ AIPN By, 077/1090, t. 3, Pismo zastępcy przewodniczącego KdsBP z 6 XI 1956 r. w związku ze wzmożonym napływem akt do wydziałów X, k. 24.

²⁴ „Twarze bezpieki 1945–1990...”, b.p.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ AIPN, 0045/4, Zarządzenie nr 00238/56 MSW z 29 XI 1956 r. w sprawie tymczasowych zmian w strukturze Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i terenowych organów MO.

²⁷ AIPN By, 077/123, Zarządzenie nr 0127/57 MSW z 1 VII 1957 r. wprowadzające do użytku służbowego instrukcję o postępowaniu z aktami w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych, k. 13.

²⁸ AIPN By, 077/1090, t. 4, Pismo okólne nr 08/57 z 15 V 1957 r. dotyczące ujednoczenia zasad korzystania z materiałów operacyjnych znajdujących się w archiwach Biura Ewidencji Operacyjnej MSW i wydziałów ewidencji operacyjnej KW MO, k. 13; AIPN By, 077/347, t. 1, Zarządzenie nr 00123/57 MSW z 1 VII 1957 r. w sprawie postępowania z dokumentacją znajdującą się w jednostkach operacyjnych Służby Bezpieczeństwa MSW, a kwalifikującą się do trwałego lub czasowego przechowywania w Archiwum Biura Ewidencji Operacyjnej, k. 7.

²⁹ P. Milczanowski, *op. cit.*, s. 222.

³⁰ AIPN By, 077/1305, Zarządzenie nr 0145 MSW z 20 IX 1961 r. w sprawie organizacji i zakresu działania archiwów resortu spraw wewnętrznych, k. 11.

³¹ *Ibidem*, Zarządzenie nr 0182 MSW z 14 XI 1961 r. w sprawie nadania regulaminu organizacyjnego Centralnemu Archiwum Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, k. 14.

- meldunki sytuacyjne dotyczące działalności nielegalnych organizacji niepodległościowych oraz walki zbrojnej służb bezpieczeństwa, MO i wojsk wewnętrznych,
- protokoły narad i odpraw oraz sprawozdania kierowników jednostek służb bezpieczeństwa z lat 1944–1948.

Nie udostępniano materiałów operacyjnych, akt tajnych współpracowników oraz danych dotyczących spraw personalnych funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa³².

Wydział „C” KW MO w Bydgoszczy powołano 10 lutego 1960 r.³³ Komórka ta pomimo reorganizacji SB w 1983 r. przetrwała aż do jej likwidacji w 1990 r. Udostępnianiem akt dla celów naukowych zajmowała się Sekcja 3 wydziału. Wprowadzony w 1964 r. regulamin przewidywał możliwość zapoznania się z dokumentacją (tylko z tą, na którą uzyskano zezwolenie) wyłącznie w pomieszczeniach do tego przeznaczonych. Każde sporządzenie kopii lub uzupełnienie tematu innymi materiałami wymagało dodatkowego zezwolenia. Użytkownicy zobowiązani byli do zachowania w tajemnicy wiadomości, jakie uzyskali w toku przeglądania akt. Publikowanie i rozpowszechnianie prac napisanych na podstawie materiałów archiwalnych SB wymagało aprobaty dyrektora Gabinetu Ministra Spraw Wewnętrznych, a jeden egzemplarz danej publikacji miał być przekazany do Wydziału „C”³⁴.

Szersze udostępnianie akt dla celów naukowych zarówno do badań wewnętrznych prowadzonych przez pracowników etatowych, jak i przez osoby spoza resortu nastąpiło dopiero od 1968 r. po opublikowaniu nowej szczegółowej Instrukcji o postępowaniu z aktami Służby Bezpieczeństwa i Służby Milicji³⁵. Dokument ten miał charakter kompleksowy i zastępował wszystkie wcześniejsze normatywy regulujące sposób postępowania z dokumentacją historyczną komunistycznego aparatu represji. Przepisy dotyczące udostępniania materiałów dla celów naukowych zawarto w rozdziale X, który przewidywał wgląd do akt po 50-letnim okresie karencji. Wcześniejsze zapoznanie się z dokumentami wymagało zgody ministra lub członka kierownictwa nadzorującego pracę Biura „C”. Nie określono natomiast, jakiego typu materiały wytworzone przez organa bezpieczeństwa państwa mogą być udostępniane. Ten sam problem dotyczył także akt z okresu międzywojennego i okupacji. Jednakże w ich przypadku dostęp do nich warunkowało zezwolenie dyrektora Biura „C”, które otrzymywano po złożeniu wniosku zawierającego temat pracy, jej zakres chronologiczny i terytorialny. Zadbano także o to, aby informacje zawarte w dokumentach na temat osób żyjących nie przyniosły im szkody moralnej lub materialnej.

Podobne rozwiązania legislacyjne przyjęto w instrukcji z 1974 r.³⁶ Większość zapisów zawartych w instrukcjach z lat 1968 i 1974 powielało wcześniejsze przepisy ujęte w zarządzeniu z 1964 r. i regulaminie udostępniania³⁷.

³² AIPN, 01179/107, Zarządzenie nr 058/64 MSW z 8 V 1964 r. w sprawie udostępniania dla celów naukowo-badawczych materiałów archiwalnych przechowywanych przez Centralne Archiwum MSW, Biuro „C” MSW i KW MO (równorzędne), b.p.

³³ „Twarze bezpieki 1945–1990...”, b.p.

³⁴ AIPN By, 077/1331, t. 2, Regulamin dla osób korzystających z materiałów archiwalnych Biura „C” MSW lub wydziałów „C” KW MO opracowany na podstawie Zarządzenia nr 058/64 MSW, 20 VI 1964 r., k. 7.

³⁵ AIPN By, 077/788, t. 3, Instrukcja wprowadzona Zarządzeniem nr 0107/68 MSW z 24 X 1968 r. w sprawie postępowania z aktami archiwalnymi Służby Bezpieczeństwa i Służby Milicji, Rozdział X, k. 15–16.

³⁶ AIPN, 01258/151, Instrukcja wprowadzona Zarządzeniem nr 034/74 MSW z 10 V 1974 r. w sprawie postępowania z aktami archiwalnymi w resorcie spraw wewnętrznych, Rozdział X, k. 22–23.

³⁷ Regulaminy dla osób korzystających z akt znajdujących się w Archiwum KW MO w Bydgoszczy w celach naukowo-badawczych wprowadzono czterokrotnie. Pierwszy w 1964 r., następne w 1970 r., 1980 r. i 1985 r. Ich treść była niemal identyczna. Zob. AIPN By, 077/1331, t. 2, k. 3–7.

W 1983 r. zaczęła obowiązywać wspomniana wcześniej ustawa o narodowym zasobie archiwalnym. Po raz pierwszy ustawowo ustalono możliwość udostępniania akt będących w zasobach archiwalnych MSW. Przepisy wykonawcze zawarto we wprowadzonym dwa lata później Zarządzeniu nr 9 ministra spraw wewnętrznych z 1985 r. w sprawie zasad i trybu udostępniania materiałów archiwalnych znajdujących się w archiwach resortu spraw wewnętrznych³⁸. W praktyce nowe rozwiązania legislacyjne, choć innowacyjne w formie, nie wprowadzały istotnych zmian. Zmniejszono tylko okres karencji. Dokumentację wytworzoną przez organy bezpieczeństwa teoretycznie można było wypożyczać po upływie 30 lat od daty ich wytworzenia. Załącznik do zarządzenia z 1985 r. wprowadzał jednolity regulamin udostępniania akt dla wszystkich jednostek organizacyjnych resortu spraw wewnętrznych.

Podsumowując, do czasu powołania Centralnego Archiwum Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego w 1952 r. nie przewidywano udostępniania akt do celów naukowych. Nie powoływano się nigdy na przedwojenne przepisy archiwalne. W latach pięćdziesiątych po wprowadzeniu nowego dekretu o archiwach państwowych zakładano udostępnianie tylko w Archiwum Centralnym. Dopiero na początku lat sześćdziesiątych po stworzeniu Biura „C” i usankcjonowaniu sieci archiwalnej MSW stało się możliwe udostępnianie akt do celów naukowych w jednostkach wojewódzkich.

III. Udostępnianie akt do celów prowadzenia badań naukowych w Wydziale „C” KW MO i WUSW w Bydgoszczy

W zasobie archiwalnym Delegatury IPN w Bydgoszczy zachowała się dość szczegółowa dokumentacja źródłowa z lat 1963–1990 dotycząca udostępniania akt do celów naukowych zgromadzonych w Wydziale „C” KW MO i WUSW w Bydgoszczy. Wydaje się, że nie jest ona kompletna. Bronisław Kapłan³⁹ w wydanej w 1963 r. z inicjatywy Wydziału Propagandy Komitetu Wojewódzkiego PZPR książce⁴⁰ umieścił przypisy odwołujące się do dokumentacji wytworzonej przez organa bezpieczeństwa. Publikacja ta sugeruje, że korzystał on nie tylko ze źródeł zgromadzonych w Archiwum KW MO w Bydgoszczy, ale również z materiałów przechowywanych w składnicach akt komend powiatowych. Jednakże nie zachowała się dokumentacja dotycząca ich udostępniania. Możliwości zapoznania się z aktami zgromadzonymi w komendach powiatowych nie przewidywały żadne wydane wcześniej normatywy. Początek lat sześćdziesiątych jest okresem porządkowania archiwów organów bezpieczeństwa. Być może umieszczony w przypisach zapis dotyczący składnic akt komend powiatowych odnosi się do specyficznym pojmowanego zespołu archiwalnego, a samo zapoznanie się z aktami nastąpiło przed powstaniem Wydziału „C”. Można zatem domniemywać, że udostępnianie materiałów archiwalnych sporadycznie mogło odbywać się przed 1963 r.

Udostępnianiem materiałów archiwalnych zajmowała się Sekcja 3 Wydziału „C”⁴¹. W praktyce zgodę na wgląd w dokumentację wydawano prawie wyłącznie do celów służbowych oraz resortowych badań naukowych. Specyficzny charakter prac naukowych miały

³⁸ Zarządzenie nr 9 MSW z 8 II 1985 r. w sprawie zasad i trybu udostępniania materiałów znajdujących się w archiwach resortu spraw wewnętrznych (DzMSW, 1985, nr 2, poz. 3).

³⁹ APB, KW PZPR w Bydgoszczy, Dz/K/71/3, Akta osobowe Bronisława Kapłana. Bronisław Kapłan, ur. 1926 r., w latach 1952–1989 pracownik etatowy PZPR, w latach 1962–1967 zastępca kierownika Wydziału Propagandy KW PZPR w Bydgoszczy (materiał udostępniony przez Piotra Rybarczyka).

⁴⁰ B. Kapłan, *Polegli za Polskę Ludową*, Bydgoszcz 1963.

⁴¹ AIPN By, 077/357, Zarządzenie nr 002/70 I zastępcy komendanta wojewódzkiego MO do spraw bezpieczeństwa w Bydgoszczy z 14 II 1970 r. w sprawie zakresu pracy Wydziału „C” KW MO, b.p.

opracowywane od połowy lat siedemdziesiątych charakterystyki działających po wojnie antyreżimowych grup i organizacji⁴². Przed zbliżającą się wówczas rocznicą 30-lecia PRL starano się przedstawić funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa jako obrońców ładu i porządku publicznego, natomiast organizacjom niepodległościowym przypisywano przede wszystkim działalność kryminalną. Sporządzano również listy poległych funkcjonariuszy⁴³ i wydawano liczne publikacje okolicznościowe o charakterze „popularno-naukowym”⁴⁴. Opracowaniami tego typu zajmowali się pracownicy etatowi Sekcji 3⁴⁵. Na pół etatu zatrudniano także emerytowanych funkcjonariuszy⁴⁶, często bezpośrednio uczestniczących w latach czterdziestych w zwalczaniu opozycji niepodległościowej⁴⁷.

Tab. 1. Charakter prac naukowych przygotowywanych w oparciu o materiały archiwalne zgromadzone w Wydziale „C” KW MO w Bydgoszczy

Charakter pracy	Liczba osób korzystających z akt	Liczba wniosków rozpatrzonych negatywnie	Liczba osób, które nie skorzystały z akt pomimo uzyskanego zezwolenia
Prace habilitacyjne	2	2	1
Prace doktorskie	10	4	1
Prace magisterskie	28	2	4
Prace dyplomowe	62	–	4
Wspomnienia	3	–	–
Publikacje	9	1	1
Inne	7	3	–

Pozostałe grupy użytkowników stanowili funkcjonariusze innych komórek organizacyjnych „bezpieki”, studenci i pracownicy naukowcy placówek resortowych i partyjnych oraz naukowcy szkół „cywilnych”, którzy tworzyli prace dyplomowe, magisterskie i doktorskie (zob. tabela nr 1). Pomimo zmieniających się przepisów sama procedura udostępniania akt

⁴² Por. AIPN By, 011–012, Spisy zdawczo odbiorcze.

⁴³ AIPN By, 077/179, Księga poległych funkcjonariuszy MO, SB i ORMÓ w walce o utrwalanie władzy ludowej w latach 1945–1969.

⁴⁴ Por. *Organa resortu spraw wewnętrznych w obronie ładu, bezpieczeństwa i porządku publicznego. Materiały na sesję popularnonaukową z okazji 40. rocznicy powołania Służby Bezpieczeństwa i Milicji Obywatelskiej*, Bydgoszcz 1985; AIPN By, 08/20, Seminarium specjalistyczne poświęcone XXX rocznicy SB i MO, Bydgoszcz 1974 r.

⁴⁵ AIPN By, 077/1326, Zakres podstawowych czynności służbowych dla pracowników Sekcji 3 Wydziału „C” KW MO w Bydgoszczy z 1980 r., k. 195.

⁴⁶ *Ibidem*, k. 2–21.

⁴⁷ Np.: Władysław Ciesielski, ur. 1926 r., w latach 1945–1972 oraz 1982–1990 pracownik pionu operacyjnego i techniki operacyjnej wojewódzkich organów bezpieczeństwa w Bydgoszczy (AIPN By, 0122/3126, Akta osobowe Władysława Ciesielskiego); Jan Paszkiewicz, ur. 1920 r., w latach 1945–1968 pracownik pionu śledczego organów bezpieczeństwa we Włocławku, Inowrocławiu, Lipnie i Bydgoszczy (AIPN By, 0122/2954, Akta osobowe Jana Paszkiewicza).

przyjęta na początku lat sześćdziesiątych nie uległa modyfikacji do końca istnienia organów bezpieczeństwa. Zainteresowani pisali wnioski do ministra spraw wewnętrznych z prośbą o umożliwienie zapoznania się z aktami. Przed wyrażeniem zgody na udostępnienie materiałów archiwalnych „cywilni” pracownicy naukowcy byli sprawdzani przez SB. Sporządzano szczegółowe notatki dotyczące ich zainteresowań, analizowano zakres i tematykę prac, zbierano opinie w zakładzie pracy i miejscu zamieszkania, oceniano charakter utrzymywanych kontaktów, a przede wszystkim lojalność wobec władzy ludowej⁴⁸. Zgoda na korzystanie z dokumentacji miała charakter uznaniowy. W przypadku odmowy powoływano się najczęściej na ustawowy okres karencji, np. piszącemu pracę magisterską alumnowi Wyższego Seminarium Duchownego w Pelplinie Janowi Doppke nie zezwolono na wgląd w materiały archiwalne wykorzystane już wcześniej w pracy doktorskiej Konrada Ciechanowskiego, funkcjonariusza Oddziału Wojskowych Służb Wewnętrznych w Gdańsku. Zawierały one doniesienia agenturalne, dlatego też Wydział „C” w odmowie powołał się na 50-letni okres karencji⁴⁹. Nie udostępniano także dokumentacji osobom niezwiązanym z instytucjami naukowymi. Łagodniejsze kryteria obowiązywały funkcjonariuszy „bezpieki”, którym z reguły nie stwarzano problemów w korzystaniu ze zgromadzonego w Wydziale „C” zasobu archiwalnego (zob. tabela nr 2). W 1975 r. minister spraw wewnętrznych udzielił zbiorowej zgody na udostępnianie „materiałów archiwalnych słuchaczom Akademii Spraw Wewnętrznych, Wyższej Szkoły Oficerskiej MSW im. Feliksa Dzierżyńskiego w Legionowie oraz Wyższej Szkoły Oficerskiej MO im. gen. Franciszka Józwiaka «Witolda» w Szczytnie, którzy odbywali praktykę w jednostkach operacyjnych lub pisali prace dyplomowe”⁵⁰. Tylko raz nie wydano zgody działaczom partyjnym na zapoznanie się z materiałami – Edwardowi Kędrze, pracownikowi KW PZPR w Bydgoszczy, piszącemu pracę habilitacyjną na temat prasy konspiracyjnej kolportowanej na Pomorzu w latach 1939–1945. Uzasadniając odmowę, naczelnik Wydziału „C” A. Wesołowski stwierdził, że prasa konspiracyjna „może być wykorzystana do opracowań historycznych tylko w aspekcie walki reakcji o władzę w warunkach okupacji hitlerowskiej oraz ich dążeń do rewindykacji kapitalizmu w wyzwolonej Polsce”⁵¹.

Niektórzy naukowcy nie skorzystali z możliwości zapoznania się z aktami mimo uzyskania zgody MSW. Można przypuszczać, że nie odpowiadały im wytypowane do udostępnienia, starannie wyselekcjonowane materiały archiwalne. Czasami głośno wyrażali swoje niezadowolenie. Ppłk Stanisław Grabas z Wojskowej Służby Wewnętrznej skarżył się dyrektorowi Biura „C”, że spotkał się z nieprzychylnym stanowiskiem naczelnika Archiwum KW MO w Bydgoszczy, a przygotowana dla niego dokumentacja zawierała informacje ogólnie dostępne w innych źródłach i niewnoszące nic nowego do pisanej przez niego pracy dyplomowej⁵².

⁴⁸ AIPN By, 077/1331, t. 2, Raporty i zezwolenia na korzystanie z materiałów archiwalnych dla celów naukowych z lat 1963–1990, udostępnienie akt Agnieszce Kowalewskiej, k. 313–316.

⁴⁹ *Ibidem*, Raporty i zezwolenia na korzystanie z materiałów archiwalnych dla celów naukowych z lat 1963–1990, udostępnienie akt Janowi Doppke, k. 176–180.

⁵⁰ *Ibidem*, t. 1, Zarządzenie nr 68/73 MSW z 22 VI 1973 r. w sprawie zawodowych praktyk słuchaczy wyższych szkół resortu spraw wewnętrznych, k. 45; *ibidem*, Pismo dyrektora Biura „C” MSW z 12 VII 1975 r., k. 17.

⁵¹ *Ibidem*, t. 2, Raporty i zezwolenia na korzystanie z materiałów archiwalnych dla celów naukowych z lat 1963–1990, udostępnienie akt Edwardowi Kędrze, k. 257–262.

⁵² *Ibidem*, Raporty i zezwolenia na korzystanie z materiałów archiwalnych dla celów naukowych z lat 1963–1990, udostępnienie akt Stanisławowi Grabasowi, k. 367–371.

Tab. 2. Kategorie osób starających się o udostępnienie akt zgromadzonych w Wydziale „C” KW MO w Bydgoszczy

Kategoria osób	Liczba pozytywnie załatwionych wniosków	Liczba wniosków rozpatrzonych negatywnie	Liczba osób, które nie skorzystały z akt pomimo uzyskanego zezwolenia
Studenci i pracownicy naukowcy organów bezpieczeństwa	103	–	7
Wojskowi	6	–	1
Pracownicy aparatu partyjnego	4	1	–
„Cywilni” studenci i pracownicy naukowcy	8	8	3
Osoby niezwiązane z instytucjami naukowymi	–	3	–

W Wydziale „C” – zwanym w korespondencji zewnętrznej Archiwum KW MO w Bydgoszczy – zgodnie z Zarządzeniem nr 058/64 ministra spraw wewnętrznych udostępniano głównie akta sądowe, prokuratorskie i śledcze oraz sprawozdania i raporty szefów wojewódzkich i powiatowych urzędów bezpieczeństwa z lat 1945–1952. Większość prac naukowych pisanych przez funkcjonariuszy dotyczyła tzw. utrwalania władzy ludowej (zob. tabela nr 3).

Tab. 3. Tematyka prac naukowych przygotowywanych w oparciu o materiały archiwalne zgromadzone w Wydziale „C” KW MO w Bydgoszczy

Tematyka prac	Liczba osób korzystających z akt	Liczba wniosków rozpatrzonych negatywnie	Liczba osób, które nie skorzystały z akt pomimo uzyskanego zezwolenia
Utrwalanie władzy ludowej	79	1	5
Okres przedwojenny i wojna	6	9	1
Zagadnienia operacyjne i śledcze	16	–	2
Inne	20	2	3

Tylko nielicznym zezwalano na zapoznanie się z aktami operacyjnymi i obiektowymi. Rzadko udostępniano także całe jednostki archiwalne, najczęściej rozszywano posyty i wypożyczano dokumenty ściśle wyselekcjonowane do przedstawionego tematu. W pracach naukowych napisanych na tak wytypowanych źródłach często nie podawano sygnatur, a zastępowano je nieprecyzyjnymi sformułowaniami typu „dokumentacja operacyjna”, „materiały luźne” lub „materiały dotyczące”⁵³. W wyjątkowych przypadkach udostępniano

⁵³ Zob. prace dyplomowe funkcjonariuszy: AIPN By, 08/12; AIPN By, 08/13; AIPN By, 08/36.

akta tajnych współpracowników⁵⁴, a tylko do celów szkoleniowych i z zachowaniem szczególnej ostrożności wypożyczano jednostki dotyczące techniki operacyjnej i kontroli korespondencji, będące w sferze zainteresowania Samodzielnej Sekcji „A” oraz wydziałów „B” i „W”⁵⁵. Osobom spoza resortu nie udostępniano żadnych materiałów operacyjnych⁵⁶.

Tab. 4. Udostępnianie materiałów archiwalnych w Wydziale „C” KW MO i WUSW w Bydgoszczy

Rok	Liczba osób korzystających z akt	Liczba wydanych odmów	Liczba osób, które nie skorzystały z akt pomimo uzyskanego zezwolenia	Rok	Liczba osób korzystających z akt	Liczba wydanych odmów	Liczba osób, które nie skorzystały z akt pomimo uzyskanego zezwolenia
Przed 1963	1	–	–	1978	7	–	–
1963	–	–	2	1979	8	1	1
1964	3	–	–	1980	12	1	–
1965	3	–	–	1981	2	–	–
1967	1	–	–	1982	6	–	–
1968	3	–	1	1983	6	–	–
1970	2	1	–	1984	8	3	–
1971	4	–	–	1985	12	–	–
1972	–	3	1	1986	11	–	–
1973	7	–	2	1987	2	–	–
1974	5	1	2	1988	9	–	–
1976	1	1	1	1990	4	–	–
1977	4	1	1	Razem	121	12	11

Prace przed opublikowaniem musiały być przedstawione do wglądu naczelnikowi Wydziału „C”. Tam sprawdzano je pod względem merytorycznym oraz pilnowano, by dana publikacja nie ujawniała form i metod pracy operacyjnej. Dbano również o to, aby nie zawierała informacji szkodliwych pod względem politycznym⁵⁷. Można przypuszczać, że nie przestrzegano tych reguł zbyt rygorystycznie skoro w 1978 r. powołano przy Wydziale „C” trzyosobową komisję opiniującą⁵⁸. Również nie stosowano się do zasady udostępniania akt wyłącznie w pomieszczeniach archiwalnych. Funkcjonariusze kwitowali odbiór akt i wynosili je do pomieszczeń służbowych, a nawet zabierali do prywatnych mieszkań (zachowały

⁵⁴ Zob. pracę dyplomową funkcjonariusza – AIPN By, 08/38.

⁵⁵ AIPN By, 077/1331, t. 1, Pismo okólne nr 001/78 MSW z 14 IV 1978 r., k. 43.

⁵⁶ *Ibidem*, Pismo dyrektora Biura „C” MSW z 14 XI 1972 r., k. 11.

⁵⁷ *Ibidem*, Pismo dyrektora Biura „C” MSW z 20 III 1972 r., k. 10.

⁵⁸ *Ibidem*, Pismo dyrektora Biura „C” MSW z 28 X 1978 r., k. 27–28.

się pokwitowania wypożyczenia materiałów archiwalnych)⁵⁹. Użytkownik zobowiązany był do zapoznania się z regulaminem, a każdą swoją wizytę odnotowywał w odpowiedniej księdze⁶⁰. Najwięcej akt wypożyczono w latach osiemdziesiątych.

Korzystania z materiałów będących w zasobie archiwalnym MSW umożliwiano tylko nielicznym wyselekcjonowanym badaczom (zob. tabela nr 4). W owym czasie również w archiwach państwowych ograniczano dostęp do zespołów archiwalnych z okresu międzywojennego, okupacji i Polski Ludowej. Początkowo powoływano się na przepis zabraniający udostępniania nieopracowanych zespołów archiwalnych, następnie wprowadzono 30-letni okres karencji. Dyrektor archiwum państwowego również z „innych specjalnie uzasadnionych przyczyn” mógł odmówić wydania zgody na wgląd do akt⁶¹. Pomimo tych ograniczeń archiwa państwowe na wniosek instytucji naukowych bez porównania częściej wydawały zezwolenia na korzystanie z materiałów. Naukowcom umożliwiano samodzielne wytypowanie potrzebnych im jednostek archiwalnych na podstawie ogólnodostępnych pomocy ewidencyjnych.

IV. Ubiegający się o możliwość korzystania z dokumentacji Wydziału „C” KW MO i WUSW w Bydgoszczy

Stanowiące integralną część niniejszego opracowania wykazy badaczy ubiegających się o możliwość korzystania z akt zgromadzonych w zasobie Archiwum KW MO w Bydgoszczy sporządzono na podstawie zachowanych wniosków dotyczących udostępniania akt⁶². Wykazy mają układ chronologiczno-alfabetyczny, a ujęto w nich następujące dane:

- stopień służbowy ubiegającego się o dostęp do akt funkcjonariusza resortu spraw wewnętrznych lub wojskowego,
- nazwisko i imię,
- miejsce zatrudnienia (nazwę uczelni w przypadku studentów niepracujących),
- temat pracy lub zagadnienie interesujące wnioskodawcę,
- charakter pracy naukowej,
- nazwę uczelni,
- sygnaturę archiwalną egzemplarza pracy naukowej znajdującej się w zasobie archiwalnym Delegatury IPN w Bydgoszczy.

Tematy prac pochodzą z zachowanych wniosków o udostępnienie. Nie poprawiono ewidentnych błędów dotyczących dat powstania wojewódzkich organów bezpieczeństwa w Bydgoszczy zawartych w prośbach o udostępnienie akt.

⁵⁹ *Ibidem*, t. 2, Raporty i zezwolenia na korzystanie z materiałów archiwalnych dla celów naukowych z lat 1963–1990, k. 294.

⁶⁰ AIPN By, 077/303, Księga korzystających z materiałów archiwalnych w celach naukowo-badawczych w latach 1987–1989.

⁶¹ Zarządzenie ministra kultury i sztuki z 22 III 1957 r. w sprawie korzystania z materiałów archiwalnych (MP, 1957, nr 24, poz. 173).

⁶² Zob. AIPN By, 077/1331, t. 2, Raporty i zezwolenia na korzystanie z materiałów archiwalnych dla celów naukowych z lat 1963–1990.

ANEKS

1. Wykaz ubiegających się o dostęp do materiałów archiwalnych, którym akta udostępniono**Przed 1963**

– Kapłan Bronisław, Wydział Propagandy KW PZPR w Bydgoszczy, Polegli za władzę ludową, publikacja (AIPN By, 451/1).

1964

– ppłk Czyżewicz Jan, Powiatowy Sztab Wojskowy we Włocławku, Zarys stosunków społeczno-gospodarczych i politycznych w Toruniu i pow. toruńskim w latach Polski niepodległej 1920–1939 i w okresie okupacji hitlerowskiej w latach 1939–1945, praca magisterska, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu (AIPN By, 08/3).

– ppłk Grabas Stanisław, WSW w Bydgoszczy, Powstanie i działalność PPR w Aleksandrowie Kujawskim w latach 1945–1947, praca dyplomowa, Wyższa Szkoła Nauk Społecznych przy Komitecie Centralnym PZPR.

– mjr Włodarski Mieczysław, Jednostka Wojskowa nr 1523 w Inowrocławiu, Powstanie i działalność PPR w Inowrocławiu w latach 1945–1947, praca magisterska, Wyższa Szkoła Nauk Społecznych przy Komitecie Centralnym PZPR (AIPN By, 08/2).

1965

– ppłk Ciechanowski Konrad, WSW w Gdańsku, Ruch oporu na Pomorzu Gdańskim w latach 1939–1945, doktorat, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu (AIPN By, 08/7).

– ppor. Gierszewski Marian, KP MO w Aleksandrowie, Walka z podziemiem reakcyjnym w latach 1945–1947 w powiecie nieszawskim, praca magisterska, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu (AIPN By, 08/4).

– kpt. Linowski Stanisław, Szkoła Podoficerska w Słupsku – wykładowca, Powstanie i działalność MO w Rypinie 1945–1947, praca magisterska, Wyższa Szkoła Nauk Społecznych przy Komitecie Centralnym PZPR (AIPN By, 08/1).

1967

– Matuszewski Edward, KW PZPR w Olsztynie, materiały dotyczące poległych po wojnie w walce o Polskę Ludową funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa, publikacja.

1968

– mjr Grochowski Zygmunt, KPIM MO w Toruniu, Życie społeczno-polityczne w woj. pomorskim w 1945 r., praca magisterska, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu (AIPN By, 08/6).

– Kapłan Bronisław, KW PZPR w Bydgoszczy, Walka z reakcyjnym podziemiem zbrojnym w woj. pomorskim w latach 1945–1949, doktorat, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu.

– ppłk Milej Edward, KW MO w Bydgoszczy, Stronictwo Pracy na Pomorzu w latach 1937–1947, praca magisterska, Wyższa Szkoła Nauk Społecznych przy Komitecie Centralnym PZPR (AIPN By, 08/5).

1970

– ppor. Gierszewski Marian, KP MO w Aleksandrowie, Walka z reakcyjnym podziemiem zbrojnym w woj. bydgoskim w latach 1945–1947, doktorat, b.d.

– Ścisteł Bogdan, Wydział IV KW MO w Bydgoszczy, Kształtowanie się władzy ludowej w pow. brodnickim w latach 1945–1949, praca magisterska, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu.

1971

– ppor. Dreżewski Ryszard, Wydział II KW MO w Bydgoszczy, Proces powstania i działalność SB i MO w okresie kształtowania się władzy ludowej i walki o jej utrwalenie na terenie woj. bydgoskiego, praca kontrolna, Wyższa Szkoła Oficerska im. Feliksa Dzierżyńskiego w Legionowie.

– sierż. Kudła H., Wydział II KW MO w Bydgoszczy, Powstanie aparatu SB na terenie Bydgoszczy, praca kontrolna, Wyższa Szkoła Oficerska im. Feliksa Dzierżyńskiego w Legionowie.

– Olstowski Andrzej, Technikum Budowlane w Bydgoszczy, Życie polityczne w Chełmży w okresie kształtowania się władzy ludowej w latach 1945–1948, praca magisterska (brak danych o uczelni).

– ppłk Szymański Tadeusz, emerytowany pracownik SB, Wspomnienia o walce z nielegalnym podziemiem w latach 1944–1948, publikacja wspomnień.

1973

– ppłk Ciechanowski Konrad, Wojewódzki Sztab Wojskowy w Gdańsku, Opozycja polityczna i reakcyjne podziemie zbrojne na Pomorzu Gdańskim w latach 1945–1948, publikacja.

– kpt. Grzybowski Janusz, Akademia Spraw Wewnętrznych w Warszawie, Polityczno-operacyjna analiza działalności kurii diecezji włocławskiej za okres 1945–1973, praca magisterska.

– kpt. Haufa Henryk, Wydział III KW MO w Bydgoszczy, Specyficzne cechy kontrewolucyjnej działalności podziemia poakowskiego w woj. bydgoskim w latach 1945–1947, opracowanie naukowe (AIPN By, 077/982).

– kpt. Haufa Henryk, Wydział III KW MO w Bydgoszczy, Wspomnienia funkcjonariuszy z okresu walki z podziemiem zbrojnym w woj. bydgoskim, publikacja.

– ppor. Masłowski Włodzimierz, Wyższa Szkoła Oficerska im. Feliksa Dzierżyńskiego w Legionowie, Analiza zrealizowanych spraw z zakresu przestępstw dewizowych ujawnionych na terenie woj. bydgoskiego, opracowanie naukowe.

– ppor. Predygier Wojciech, KP MO we Włocławku, Taktyka śledcza w sprawach o szkodnictwo gospodarcze w przemyśle z terenu woj. bydgoskiego za lata 1968–1972, Akademia Spraw Wewnętrznych w Warszawie, praca magisterska.

– kpt. Śniady Ryszard, Akademia Spraw Wewnętrznych w Warszawie, Wpływ przemian społ[ecznie]-politycznych w PRL na kształtowanie się i ewolucję postaw b. członków reakcyjnego podziemia działających p[rzeciw]ko władzy ludowej w latach 1945–1949 na terenie woj. bydgoskiego, praca dyplomowa.

1974

– szer. Dobosz Wiesław, KW MO w Bydgoszczy, Ochrona młodzieży przed wrogą działalnością polityczną, Wyższa Szkoła Oficerska im. Feliksa Dzierżyńskiego w Legionowie, praca dyplomowa.

- kpt. Kulesza Kazimierz, KW MO w Olsztynie, udostępniono akta sądowe dotyczące likwidacji organizacji niepodległościowych, brak bliższych danych.
- ppłk Mańkowski Teodor, KW MO w Bydgoszczy, Przeszłość gospodarcza w wybranych sektorach handlu uspołecznionego woj. bydgoskiego w świetle badań socjologicznych, b.d.
- ppor. Szargała Mieczysław, Akademia Spraw Wewnętrznych w Warszawie, Działalność wrogiego podziemia zbrojnego na terenie woj. bydgoskiego latach 1945–1949, praca magisterska.
- kpt. Śniady Ryszard, Akademia Spraw Wewnętrznych w Warszawie, Oddziaływanie dekadencjonalnych poglądów i doktryn zachodnich ośrodków dywersji ideologicznej na postawy moralno-polityczne niektórych środowisk młodzieży w woj. bydgoskim w latach 1966–1972, praca magisterska.

1976

- kpt. Haufa Henryk, Wydział III KW MO w Bydgoszczy, Podziemie polityczne i zbrojne w b. województwie bydgoskim w latach 1945–1948, doktorat, Akademia Spraw Wewnętrznych w Warszawie.

1977

- por. Benecki Waław, Akademia Spraw Wewnętrznych w Warszawie, Wroga propaganda pisana na terenie b. woj. bydgoskiego za lata 1965–1975, praca magisterska.
- kpt. Dreżewski Ryszard, Wyższa Szkoła Oficerska im. Feliksa Dzierżyńskiego w Legionowie, opracowanie pomocy dydaktycznych na podstawie materiałów zrealizowanych spraw Wydziału II KW MO w Bydgoszczy.
- ppor. Głębiński Stanisław, Wydział II KW MO w Bydgoszczy, Kombinacje operacyjne jako jedna z metod pracy operacyjnej SB stosowanej na terenie woj. bydgoskiego w latach 1960–1970, praca magisterska, Akademia Spraw Wewnętrznych w Warszawie.
- kpt. Haufa Henryk, Wydział III KW MO w Bydgoszczy, Walka z reakcyjnym podziemiem na terenie województwa bydgoskiego, publikacje prasowe na zamówienie Zarządu Wojewódzkiego Związku Bojowników o Wolność i Demokrację.

1978

- ppor. Ciesielski Gabriel, Akademia Spraw Wewnętrznych w Warszawie, Udział MO i SB w zabezpieczeniu postępowych reform społecznych na terenie woj. bydgoskiego w latach 1945–1948, praca magisterska.
- plut. Czerski Henryk, Wydział Paszportów KW MO w Bydgoszczy, Kształtowanie się władzy ludowej oraz walka aparatu SB i MO z wrogiem podziemiem na terenie b. pow. rypińskiego w latach 1944–1948, praca dyplomowa, Wyższa Szkoła Oficerska im. Feliksa Dzierżyńskiego w Legionowie (AIPN By, 08/9).
- plut. Gaszak Henryk, Wyższa Szkoła Oficerska MO im. gen. Franciszka Jóźwiaka „Witolda” w Szczytnie, Udział i zadania MO w walce o utrwalenie władzy ludowej na terenie b. powiatu Bydgoszcz w latach 1944–1947, praca dyplomowa.
- Grubińska Bożena i Tobiasz Tadeusz, KW MO w Pile, Odtworzenie dziejów i dorobku 35-lecia organów MO i SB na terenie woj. pilskiego, publikacja Komisji ds. Tradycji i Historii MO i SB.
- por. Hładko Wiesław, KW MO we Włocławku, Przemiany postaw politycznych w środowiskach tradycyjnie wrogich (na przykładzie woj. włocławskiego), Akademia Spraw Wewnętrznych w Warszawie, praca magisterska.

– kpr. Kowalski Andrzej, KW MO w Bydgoszczy, Kształtowanie się władzy ludowej oraz aparatu MO i SB na terenie b. pow. Sępólno w latach 1945–1948, praca dyplomowa, Wyższa Szkoła Oficerska im. Feliksa Dzierżyńskiego w Legionowie (AIPN By, 08/10).

– st. sierż. Miedziński Waldemar, Wyższa Szkoła Oficerska MO im. gen. Franciszka Józwiaka „Witolda” w Szczytnie, Udział i zadania MO i SB w walce o utrwalanie władzy ludowej na terenie b. pow. Złotów w latach 1945–1947, praca dyplomowa.

1979

– st. sierż. Andraszczuk Marian, Wyższa Szkoła Oficerska MO im. gen. Franciszka Józwiaka „Witolda” w Szczytnie, Rola batalionów operacyjnych w walce o utrwalanie władzy ludowej na terenie woj. bydgoskiego, praca dyplomowa.

– st. sierż. Dąbecki Włodzimierz, Wyższa Szkoła Oficerska MO im. gen. Franciszka Józwiaka „Witolda” w Szczytnie, Udział i zadania MO w walce o utrwalenie władzy ludowej na terenie b. pow. Wyrzysk w latach 1944–1947, praca dyplomowa.

– plut. Fiałkowski Piotr, Wyższa Szkoła Oficerska MO im. gen. Franciszka Józwiaka „Witolda” w Szczytnie, Udział i zadania MO w walce o utrwalenie władzy ludowej na terenie pow. szubińskiego w latach 1945–1947, praca dyplomowa.

– plut. Greła Jan, KW MO w Bydgoszczy, Operacyjne zabezpieczenie obiektu na przykładzie Zakładu Celulozy i Papieru w Świeciu w latach 1975–1979, Wyższa Szkoła Oficerska im. Feliksa Dzierżyńskiego w Legionowie, praca dyplomowa.

– kpt. Klonowski Piotr i kpt. Stanikowski, KW MO w Toruniu, Materiały dotyczące działalności MO i SB w woj. toruńskim, publikacja.

– kpr. Markowski Marek, Wyższa Szkoła Oficerska MO im. gen. Franciszka Józwiaka „Witolda” w Szczytnie, Współdziałanie ORMO z organami bezpieczeństwa publicznego w latach 1945–1948 w walce o utrwalenie władzy ludowej, praca dyplomowa.

– st. sierż. Nakonieczny Piotr, Wyższa Szkoła Oficerska MO im. gen. Franciszka Józwiaka „Witolda” w Szczytnie, Wkład organów MO w walce o utrwalenie władzy ludowej na terenie b. pow. człuchowskiego, praca dyplomowa.

– st. sierż. Terzyk Andrzej, Wyższa Szkoła Oficerska MO im. gen. Franciszka Józwiaka „Witolda” w Szczytnie, Relatywne czynności procesowe i organizacyjne w prowadzeniu postępowania przygotowawczego, praca dyplomowa.

1980

– ppor. Byczyński Mirosław, Akademia Spraw Wewnętrznych w Warszawie, Ochrona tajemnicy państwowej i służbowej w gospodarce narodowej na przykładzie woj. bydgoskiego, praca magisterska.

– st. kpr. Drażdżewski Piotr, Wyższa Szkoła Oficerska MO im. gen. Franciszka Józwiaka „Witolda” w Szczytnie, Udział i zadania MO w walce o utrwalenie władzy ludowej na terenie b. pow. tucholskiego, praca dyplomowa.

– mł. chor. Karolak Marek, KW MO we Włocławku, Udział i rola MO w walce o utrwalenie władzy ludowej na terenie b. pow. aleksandrowskiego, Wyższa Szkoła Oficerska MO im. gen. Franciszka Józwiaka „Witolda” w Szczytnie, praca dyplomowa.

– ppłk Kędra Eugeniusz, Akademia Spraw Wewnętrznych w Warszawie, prośba o materiały dot. zabójstw rabunkowych zaistniałych na terenie woj. bydgoskiego w latach 1965–1974, 1977–1978, praca habilitacyjna.

– sierż. Klimecki Jan, Wyższa Szkoła Oficerska MO im. gen. Franciszka Józwiaka „Witolda” w Szczytnie, Udział i rola MO w walce o utrwalenie władzy ludowej na terenie b. pow. brodnickiego, praca dyplomowa.

– mł. chor. Knitter Feliks, KW MO w Bydgoszczy, Antykomunistyczna działalność PSL na Ziemi Bydgoskiej w latach 1945–1949, Wyższa Szkoła Oficerska im. Feliksa Dzierżyńskiego w Legionowie, praca dyplomowa (AIPN By, 08/12).

– kpt. Koza Marian, KW MO w Bydgoszczy, Organizacja Milicji Obywatelskiej na terenie miasta Bydgoszczy, praca magisterska, b.d.

– mł. chor. Kwiatkowski Michał, Wyższa Szkoła Oficerska MO im. gen. Franciszka Józwiaka „Witolda” w Szczytnie, Udział i rola MO w walce o utrwalenie władzy ludowej na terenie b. pow. lipnowskiego, praca dyplomowa.

– kpr. Łowicki Wiesław, KW MO w Bydgoszczy, Pozyskanie TW po pionie IV, Wyższa Szkoła Oficerska im. Feliksa Dzierżyńskiego w Legionowie, praca dyplomowa (AIPN By, 08/13).

– Misz Henryk, Mądrzejewski W., Szulkowski O., KW MO w Toruniu, Organizacja i zadania organów Milicji Obywatelskiej i Służby Bezpieczeństwa w 1945 r. na terenie woj. pomorskiego, publikacja.

– st. sierż. Sobieszczyk Henryk, Wyższa Szkoła Oficerska MO im. gen. Franciszka Józwiaka „Witolda” w Szczytnie, Udział i zadania MO w walce o utrwalenie władzy ludowej na terenie b. pow. żnińskiego, praca dyplomowa.

– st. sierż. Warnke Zdzisław, Wyższa Szkoła Oficerska im. Feliksa Dzierżyńskiego w Legionowie, Powstanie i działalność organów bezpieczeństwa publicznego na Ziemi Chojnickiej w latach 1945–1950, praca dyplomowa (AIPN By, 08/11).

1981

– pchor. Lisiecki Grzegorz, KW MO we Włocławku, Zadania, organizacja, kadra i działalność posterunku MO w Kowalu, woj. włocławskie, w latach 1945–1947, Wyższa Szkoła Oficerska MO im. gen. Franciszka Józwiaka „Witolda” w Szczytnie, praca dyplomowa.

– sierż. pchor. Tracikowski Tadeusz, Wyższa Szkoła Oficerska MO im. gen. Franciszka Józwiaka „Witolda” w Szczytnie, Zadania, organizacja, kadra i działalność posterunku MO w Choceniu, woj. włocławskie, w latach 1945–1955, praca dyplomowa.

1982

– pchor. Dzieścielewski B. i Sekulski Tadeusz, Wyższa Szkoła Oficerska im. Feliksa Dzierżyńskiego w Legionowie, Ochrona wolności sumienia i wyznania w polskim prawie karnym na podstawie spraw prowadzonych przez Wydział IV KS MO, praca dyplomowa.

– sierż. pchor. Kubacki Romuald, Wyższa Szkoła Oficerska MO im. gen. Franciszka Józwiaka „Witolda” w Szczytnie, Współdziałanie ORMÓ z organami bezpieczeństwa i porządku publicznego w walce o utrwalenie władzy ludowej na terenie b. pow. wąbrzeskiego w latach 1944–1947, praca dyplomowa.

– st. sierż. pchor. Madejczyk Sławomir, Wyższa Szkoła Oficerska MO im. gen. Franciszka Józwiaka „Witolda” w Szczytnie, Udział i zadania MO w walce o utrwalenie władzy ludowej na terenie b. pow. rypińskiego w latach 1945–1947, praca dyplomowa.

– chor. Omyła Tadeusz, Wyższa Szkoła Oficerska MO im. gen. Franciszka Józwiaka „Witolda” w Szczytnie, Zadania, organizacja, kadra i działalność posterunku MO w Radziejowie Kuj. w latach 1945–1947, praca dyplomowa.

– Trejderowski Zbigniew, Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Bydgoszczy, Działalność Armii Krajowej na Pomorzu Gdańskim, praca magisterska.

– sierż. sztab. Wiśniewski Janusz, Wydział „C” KW MO w Bydgoszczy, Walka z podziemiem politycznym i zbrojnym na terenie województwa pomorskiego w latach 1945–1948, doktorat, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu.

1983

– por. Imiela Zbigniew, RUSW w Grudziądzu, Wkład SB i MO w utrwalanie władzy ludowej w woj. pomorskim w latach 1945–1947, praca magisterska, Akademia Spraw Wewnętrznych w Warszawie.

– Kamieniarz Wiktor, Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Słupsku, Podziemie zbrojne i walka o utrwalenie władzy ludowej na Pomorzu w latach 1945–1948, praca doktorska.

– Kapłan Bronisław, KW PZPR w Bydgoszczy, Kонтrewolucyjne podziemie zbrojne w woj. pomorskim (bydgoskim) w latach 1945–1948, doktorat, Wyższa Szkoła Nauk Społecznych przy Komitecie Centralnym PZPR.

– kpt. Papierowski Kazimierz, Wydział PG KW MO w Toruniu, Polskie podziemie i skład osobowy funkcjonariuszy MO i SB w latach 1945–1947, praca magisterska, b.d.

– pchor. Selke Mirosław, Wyższa Szkoła Oficerska im. Feliksa Dzierżyńskiego w Legionowie, Działalność wywiadowcza i kontrwywiadowcza Tajnej Organizacji Wojskowej „Gryf Pomorski”, praca dyplomowa.

– mł. chor. Wojciński Marian, Wydział V KW MO w Bydgoszczy, Polityka stosowania tymczasowego aresztowania w okresie stanu wojennego i po jego zawieszeniu w oparciu o mat. Wydziału Śledczego KW MO w Bydgoszczy, praca dyplomowa, Wyższa Szkoła Oficerska im. Feliksa Dzierżyńskiego w Legionowie (AIPN By, 08/25).

1984

– sierż. pchor. Drobiński Marek, Wyższa Szkoła Oficerska MO im. gen. Franciszka Józwiaka „Witolda” w Szczytnie, Udział MO w walce o utrwalenie władzy ludowej na terenie b. pow. Sepólno Krajeńskie w latach 1945–1947, praca dyplomowa.

– kpt. Górecki Tadeusz, MSW w Warszawie, Tresura i wykorzystanie psów służbowych w MO i WOP, doktorat.

– st. kpr. pchor. Korczyński Mirosław, Wyższa Szkoła Oficerska MO im. gen. Franciszka Józwiaka „Witolda” w Szczytnie, Współdziałanie ORMÓ z organami bezpieczeństwa i porządku publicznego w walce o utrwalenie władzy ludowej na terenie woj. toruńskiego w latach 1946–1948, praca dyplomowa.

– st. chor. Michalak Stanisław, WUSW we Włocławku, Organizacja i działalność posterunku MO w latach 1944–1952 na podstawie posterunku MO w Topólce, praca dyplomowa, Wyższa Szkoła Oficerska MO im. gen. Franciszka Józwiaka „Witolda” w Szczytnie.

– st. szer. pchor. Walasek Władysław, Wyższa Szkoła Oficerska MO im. gen. Franciszka Józwiaka „Witolda” w Szczytnie, Organizacja i działalność posterunku MO w Górznie w latach 1945–1952, praca dyplomowa.

– por. Woliński Stefan, Akademia Spraw Wewnętrznych w Warszawie, Zagrożenie kontrrewolucyjne na terenie woj. bydgoskiego ze szczególnym zwróceniem uwagi na ataki na organa porządku i bezpieczeństwa publicznego w okresie od sierpnia 1980 do grudnia 1981 r., praca magisterska.

– mjr Wysoczyński Mieczysław, emerytowany pracownik SB, Walka z bandą „Mściciela”, wspomnienia.

– pchor. Zwoliński Andrzej, Wyższa Szkoła Oficerska MO im. gen. Franciszka Józwiaka „Witolda” w Szczytnie, Udział MO w walce o utrwalenie władzy ludowej w latach 1945–1947 w pow. nieszawskim, praca dyplomowa.

1985

– mł. chor. Bogdanowicz Jan, Wyższa Szkoła Oficerska im. Feliksa Dzierżyńskiego w Legionowie, Działalność NSZ „Ruczaja”, praca dyplomowa (AIPN By, 08/38).

- kpt. Bogusiewicz Zbigniew, Akademia Spraw Wewnętrznych w Warszawie, Kонтрреволюcyjна działalność podziemia politycznego na Ziemi Bydgoskiej 1980–1984, praca dyplomowa.
- plut. pchor. Braun Bogumił, Wyższa Szkoła Oficerska MO im. gen. Franciszka Józwiaka „Witolda” w Szczytnie, Organizacja i działalność posterunku MO w Osielsku w latach 1945–1952, praca dyplomowa (AIPN By, 08/29).
- mjr Cholerzyński Tadeusz, WUSW w Bydgoszczy, Wyposażenie jednostek specjalnych MO na wypadek poważnego zagrożenia i wojny na podstawie doświadczeń stanu wojennego w woj. bydgoskim, praca dyplomowa, Akademia Spraw Wewnętrznych w Warszawie.
- Ciećwierz Mieczysław, Politechnika Białostocka, Prasa i wydawnictwa nielegalne w Polsce w latach 1944–1946, praca habilitacyjna.
- mł. chor. Dziewięcki Waldemar, RUSW w Świeciu, Ochrona tajemnicy państwowej i służbowej na terenie woj. Bydgoszcz w okresie 1980–1985, Wyższa Szkoła Oficerska im. Feliksa Dzierżyńskiego w Legionowie, praca dyplomowa.
- por. Fiałkowski Piotr, Posterunek MO w Kcyni, Utrwalenie władzy ludowej na terenie b. pow. szubińskiego w latach 1945–1947, praca magisterska, Akademia Spraw Wewnętrznych w Warszawie.
- st. sierż. Harczenko Ryszard, WUSW w Bydgoszczy, Funkcjonowanie systemu polityczno-wychowawczego w ZOMO Bydgoszcz, praca dyplomowa, Wyższa Szkoła Oficerska MO im. gen. Franciszka Józwiaka „Witolda” w Szczytnie.
- st. sierż. Iwiński Wiesław, RUSW w Aleksandrowie Kujawskim, Udział organów bezpieczeństwa publicznego w utrwalaniu władzy ludowej w pow. Lipno w latach 1945–1949, Wyższa Szkoła Oficerska im. Feliksa Dzierżyńskiego w Legionowie, praca dyplomowa.
- mł. chor. Mikołajczak Krzysztof, RUSW w Inowrocławiu, Geneza organów bezpieczeństwa publicznego i ich wkład w walkach o utrwalenie władzy ludowej w latach 1945–1949 na terenie b. pow. Inowrocław, Wyższa Szkoła Oficerska im. Feliksa Dzierżyńskiego w Legionowie, praca dyplomowa.
- sierż. Szczepan Mariusz, Wydział III WUSW w Bydgoszczy, Przestępstwa nielegalnej propagandy popełnione na terenie woj. bydgoskiego w latach od grudnia 1981 do 1985 r., Wyższa Szkoła Oficerska im. Feliksa Dzierżyńskiego w Legionowie, praca dyplomowa (AIPN By, 08/35).
- st. chor. Zaborowski Adam, WUSW w Toruniu, Udział MO w walce o utrwalenie władzy ludowej na terenie b. pow. Nowe Miasto Lubawskie w latach 1945–1947, praca dyplomowa, Wyższa Szkoła Oficerska MO im. gen. Franciszka Józwiaka „Witolda” w Szczytnie.

1986

- chor. Furs Jan, Wyższa Szkoła Oficerska im. Feliksa Dzierżyńskiego w Legionowie, Działalność propagandowa nielegalnych struktur politycznych województwa bydgoskiego, praca dyplomowa.
- por. Grela Jan, Wydział V WUSW w Bydgoszczy, Operacyjna ochrona obiektu pokazana na przykładzie Zakładów Chemicznych „Organika – Zachem” w Bydgoszczy, Akademia Spraw Wewnętrznych w Warszawie, praca magisterska.
- Grochowski Zbigniew, Zespół Szkół Przemysłu Spożywczego w Toruniu, Walka z reakcyjnym podziemiem w województwie pomorskim w latach 1945–1948, doktorat, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu.
- mł. chor. Górecki Roman, Wydział V WUSW w Bydgoszczy, Geneza i działalność nielegalnych organizacji od grudnia 1981 do lipca 1983 w województwie bydgoskim, praca dyplomowa, Wyższa Szkoła Oficerska im. Feliksa Dzierżyńskiego w Legionowie.

– kpr. pchor. Igielski Przemysław, Wyższa Szkoła Oficerska MO im. gen. Franciszka Józwiaka „Witolda” w Szczytnie, Organizacja i działalność posterunku MO w Kowalewie Pomorskim w latach 1944–1952, praca dyplomowa (AIPN By, 08/35).

– mł. chor. Kondas Krzysztof, Wydział V WUSW w Bydgoszczy, Powstanie i działalność ZR NSZZ „Solidarność”, praca dyplomowa, Wyższa Szkoła Oficerska im. Feliksa Dzierżyńskiego w Legionowie.

– sierż. Piątek Stanisław, RUSW w Sepólnie, Organizacja i zadania posterunku MO w Więcborku w latach 1945–1950, praca dyplomowa, Wyższa Szkoła Oficerska im. Feliksa Dzierżyńskiego w Legionowie.

– chor. Pietrzykowski Edmund, RUSW w Inowrocławiu, Praca z tajnymi współpracownikami a przyczyny rozwiązań współpracy ze Służbą Bezpieczeństwa w latach 1979–1983 na terenie woj. bydgoskiego, praca dyplomowa, Wyższa Szkoła Oficerska im. Feliksa Dzierżyńskiego w Legionowie.

– Puciłowski Wiesław, Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Bydgoszczy, Zwalczanie zbrojnego podziemia antyrządowego na terenach ziemi bydgoskiej w latach 1946–1947, praca magisterska (AIPN By, 08/34).

– kpr. pchor. Wiśniewski Marek, Wyższa Szkoła Oficerska MO im. gen. Franciszka Józwiaka „Witolda” w Szczytnie, Współdziałanie ORMO z organami bezpieczeństwa i porządku publicznego w walce o utwalenie władzy ludowej na terenie byłego powiatu rypińskiego w latach 1946–1948, praca dyplomowa.

– ppłk Żywieczyński Marian, Wyższa Szkoła Oficerska Wojsk Rakietowych i Artylerii w Toruniu, Przeobrażenia społeczno-polit[yczne] w Toruniu w latach 1945–1955, doktorat, b.d.

1987

– sierż. pchor. Detmer Józef, WUSW w Toruniu, Powstanie, organizacja i działalność posterunku MO w Świdziebni w latach 1944–1952, praca dyplomowa, Wyższa Szkoła Oficerska MO im. gen. Franciszka Józwiaka „Witolda” w Szczytnie.

– kpt. Makowski Henryk, RUSW w Aleksandrowie Kujawskim, MO i SB w walce o utwalenie i umocnienie władzy ludowej na ziemi aleksandrowskiej w latach 1945–1947, praca magisterska, Akademia Spraw Wewnętrznych w Warszawie.

1988

– chor. Jełko Zbigniew, Wyższa Szkoła Oficerska im. Feliksa Dzierżyńskiego w Legionowie, Analiza porównawcza realizacji funkcji kierowniczych w pracy z siecią funkcjonariuszy operacyjnych SB Wydziału III WUSW w Bydgoszczy i WUSW w Szczecinie, praca dyplomowa.

– st. chor. Milewski Edward, RUSW w Brodnicy, Udział członków ORMO w utrwalaniu władzy ludowej w latach 1945–1947 w dawnym powiecie brodnickim, praca dyplomowa, Wyższa Szkoła Oficerska MO im. gen. Franciszka Józwiaka „Witolda” w Szczytnie.

– chor. Mrzygłód Jerzy, RUSW w Inowrocławiu, Podstawy wszczęcia oraz główne kierunki pracy operacyjnej w prowadzonych KE na przykładzie RUSW w Inowrocławiu w latach 1980–1985, Wyższa Szkoła Oficerska im. Feliksa Dzierżyńskiego w Legionowie, praca dyplomowa.

– sierż. pchor. Nowakowski Jacek, Wyższa Szkoła Oficerska MO im. gen. Franciszka Józwiaka „Witolda” w Szczytnie, Organizacja i zakres działania posterunku MO w Rogowie Żnińskim w latach 1945–1952, praca dyplomowa.

– plut. pchor. Osiński Grzegorz, RUSW w Grudziądzu, Rola i znaczenie organów MO i bezpieczeństwa publicznego w walce o utrwalenie władzy ludowej w pow. Chełmno w latach 1945–1948, Wyższa Szkoła Oficerska im. Feliksa Dzierżyńskiego w Legionowie, praca dyplomowa.

– chor. Sielicki Jan, Wydział III WUSW w Bydgoszczy, Działalność, rozpracowanie i likwidacja poakowskiego ugrupowania „Łupaszki” działającego w woj. bydgoskim w latach 1945–1947, praca dyplomowa, Wyższa Szkoła Oficerska im. Feliksa Dzierżyńskiego w Legionowie (AIPN By, 08/33).

– chor. Stec Jerzy, RUSW w Inowrocławiu, Rola i znaczenie osobowych środków pracy w realizacji sprawy obiektowej krypt. „Oświata” przez Wydział III w woj. bydgoskim w latach 1980–1985, praca dyplomowa, Wyższa Szkoła Oficerska im. Feliksa Dzierżyńskiego w Legionowie (AIPN By, 08/37).

– Szuster Grzegorz, Akademia Spraw Wewnętrznych w Warszawie, Organizacja i działalność Ekspozytury III w okresie międzywojennym, praca dyplomowa.

– chor. Szymański Andrzej, WUSW we Włocławku, Walka organów bezpieczeństwa publicznego z nielegalną działalnością PSL w woj. bydgoskim (1945–1948), Wyższa Szkoła Oficerska im. Feliksa Dzierżyńskiego w Legionowie, praca dyplomowa (AIPN By, 08/36).

1990

– mł. chor. Feret Józef, b.d., Działalność urzędów bezpieczeństwa publicznego na terenie woj. bydgoskiego w latach 1945–1947, b.d.

– Laskowski Sławomir, Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Bydgoszczy, Działalność Urzędów Bezpieczeństwa Publicznego na terenie województwa pomorskiego w latach 1945–1950, praca magisterska.

– mjr Skraba Czesław, b.d., prośba o udostępnienie materiałów dotyczących stronnictw politycznych i ruchu oporu na Pomorzu w latach 1939–1945, b.d.

– Stefanowski Wojciech, Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Bydgoszczy, Działalność władz bezpieczeństwa publicznego na terenie województwa pomorskiego w latach 1945–1956, praca magisterska.

2. Wykaz ubiegających się o dostęp do materiałów archiwalnych, którym nie wydano zezwolenia na dostęp do akt „bezpieki”

1970

– Chmielecki Paweł, rencista, prośba o udostępnienie materiałów dotyczących Augusta Trägera.

1972

– Kowalewska Agnieszka, Muzeum Kujawskie we Włocławku, prośba o udostępnienie materiałów archiwalnych okresu międzywojennego w związku ze zbieraniem informacji dotyczących dziejów Włocławka.

– Kutta Janusz, Technikum Ekonomiczne w Inowrocławiu, prośba o udostępnienie materiałów archiwalnych byłego II Oddziału Sztabu Głównego, praca doktorska.

– Pawluczuk Zdzisław, Wyższa Szkoła Nauczycielska w Bydgoszczy, Spółdzielczość w programach polskiego ruchu robotniczego w latach 1918–1939, praca habilitacyjna.

1974

– Jaszowski Tadeusz, Jastrzębski Włodzimierz, prośba o udostępnienie akt Regierungspräsidium Bromberg, brak bliższych danych.

1976

– Künstler Józefa, Szkoła Podstawowa nr 3 w Bydgoszczy, Bezrobocie na Pomorzu Gdańskim w okresie kryzysu gospodarczego, praca doktorska, b.d.

1977

– Kędra Edward, KW PZPR, Dzieje polskiej prasy konspiracyjnej (1939–1945) na terenie ówczesnego Pomorza, praca habilitacyjna, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu.

1979

– Ziętek Ryszard, Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Bydgoszczy, Stronnictwo Pracy na Pomorzu w latach 1937–1950, doktorat.

1980

– Doppke Jan, Wyższe Seminarium Duchowne w Pelplinie, Stosunek okupanta hitlerowskiego do religii i kultu katolickiego w pow. morskim w latach 1939–1945, praca magisterska.

1984

– Kraska Władysław, prośba o udostępnienie materiałów dotyczących Komendy Okręgu Zjednoczone Organizacje Ruchu „Miecz i Pług”, publikacja prasowa.

– Mieszkowski Józef, nauczyciel, Powiat miastecki w latach 1945–1975, praca doktorska, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu.

– Wójcik Leon, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Patologia społeczna związana z prostytutką, praca magisterska.

3. Wykaz ubiegających się o dostęp do materiałów archiwalnych, którzy nie skorzystali z akt pomimo wydanego zezwolenia

1963

– ppłk Bogutyn Jan, Zarząd POW w Bydgoszczy, Kształtowanie się władzy ludowej w pow. i m. Włocławek (lata 1945–1947), praca magisterska.

– kpt. Losiak, KP MO w Grudziądzu, Powstanie i działalność MO w pow. grudziądzkim w latach 1945–1947, praca dyplomowa, Szkoła Podoficerska MO w Słupsku.

1968

– Panek Henryk, b.d., Reforma rolna i jej konsekwencje polityczne w powiecie Nowe Miasto w latach 1945–1948, praca magisterska.

1972

– kpt. Wojtczak K., Wydział II KW MO w Gdańsku, Walka ze zbrojnym podziemiem w woj. gdańskim w latach 1945–1949, praca magisterska.

1973

– mjr Pienzin Wieczysław, Wydział II KW MO w Białymstoku, Działalność siatek szpiegowskich wywiadu francuskiego w Polsce kierowanych przez pracowników dyplomatycznych w latach 1947–1955, praca dyplomowa.

– dr Sziling Jan, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Polityka wyznaniowa okupanta hitlerowskiego w Generalnym Gubernatorstwie 1939–1945, praca habilitacyjna.

1974

– por. Łukawski Jerzy, Samodzielna Sekcja „A” KW MO w Gdańsku, Zagadnienia podziemia politycznego w woj. gdańskim w latach 1945–1956, doktorat, Uniwersytet Gdański.

– por. Nowakowski Jerzy, KP MO we Włocławku, Przepięstwa z art. 209–211 k.k. na terenie m. Włocławka w latach 1970–1972 w świetle statystyk milicyjnych, praca dyplomowa, Wyższa Szkoła Oficerska im. Feliksa Dzierżyńskiego w Legionowie.

1976

– pchor. Jarzyński Andrzej, Wyższa Szkoła Oficerska MO im. gen. Franciszka Józwiaka „Witolda” w Szczytnie, Udział i zadania MO i SB w walce o utrwalanie władzy ludowej w b. pow. Toruń w latach 1945–1947, praca dyplomowa.

1977

– dr Turowski Stefan, mgr Pietras Jan, dr Kozłowski Ryszard, Bydgoskie Towarzystwo Naukowe, materiały potrzebne do monografii o najnowszej historii Bydgoszczy.

1979

– por. Bosewicz Ryszard, Akademia Spraw Wewnętrznych w Warszawie, Polityczno-operacyjne aspekty ochrony młodzieży akademickiej, praca magisterska.